

«Реальная» встреча, проходящая в следующем порядке: 10 минут чтения, отданных каждому участнику, 10 – коллективного «брейн-штурма» по поводу услышанного. Разумеется, по форме это отличается от критического анализа, но поскольку довольно скоро в процессе этого штурма определяются «значимые Другие» – т. е. формируется колеблющийся от встречи к встрече, от сферы к сфере, от жанра к жанру состав экспертов, – то обсуждение является в высшей степени полезным и для автора, и для читателя.

А далее начинается новый этап виртуализаций: с публикацией прочитанных текстов в сети, с комментариями к ним, с общением членов клуба в соцсетях, а потом и с созданием их собственных проектов, вследствие чего клуб становится звеном в цепи – в современном постструктурном обществе, где цепи все более стремятся к распадению.

Міхаіл Яніцкі

Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А.С. Пушкіна

ПУБЛІЦЫСТЫЧНЫ ХАРАКТАР БЕЛАРУСКАЙ ПАЗЫЦЫІ 20–30-Х ГАДОЎ XX СТ. НА АКУПІРАВАНАЙ ТЭРЫТОРЫІ

Літаратура і публіцыстыка Заходняй Беларусі – адна з найменш распрацаваных тэм сучасных гуманітарных навук. Нешматлікія навуковыя публікацыі асобных даследчыкаў, аглядныя артыкулы ў падручніках па гісторыі беларускай літаратуры і гісторыі журналістыкі не могуць у поўнай ступені задаволіць патрэбы сучаснай навукі ў асэнсаванні цікавага і плённага перыяду ў гісторыі слоўнага мастацтва Беларусі.

З 1922 па 1939 год Заходняя Беларусь апынулася пад прыгнётам Польшчы, у выніку чаго на яе тэрыторыі ўзмацніліся сацыяльна-эканамічны, нацыянальны, культурны і рэлігійны ўціскі з боку, па сутнасці, каланізатарскай палітыкі занявольнікаў. Зразумела, што насельніцтва паняволенага краю не магло змірыцца з такім становішчам.

Стыхійную барацьбу заходніх беларусаў трэба было накіраваць у свядомае арганізаванае нацыянальнае змаганне. Для гэтага ў 1922 годзе была створана Беларуская рэвалюцыйная арганізацыя. БРА не толькі кіравала ўзброенай барацьбой суайчыннікаў, але і вяла актыўную агітацыйна-прапагандысцкую работу сярод насельніцтва. Даследчык заходнебеларускай літаратуры А. Ліс слушна адзначае, што на першым этапе яе развіцця вядучае месца належала публіцыстыцы [4]. Сапраўды, арганізацыя хутка наладзіла выпуск лістовак і газет, сярод якіх най-

больш вядомымі, масавымі і папулярнымі ў чытацкім асяроддзі былі такія выданні, як «Наш сцяг», «Вольны сцяг» і «Змаганне».

Да плеяды выдатных тагачасных публіцыстаў адносяцца А. Луцкевіч, Б. Тарашкевіч, А. Смоліч, М. Гарэцкі, Л. Родзевіч, С. Рак-Міхайлоўскі і інш. Важкія набыткі былі ў жанры эсэістыкі: І. Канчэўскі «Адвечным шляхам: даследзіны беларускага светапогляду» (Вільня, 1921), У. Самойла (Суліма) «Гэтым пераможам!», А. Цвікевіч «Аб аргументах ад розуму і аб аргументах ад сэрца» і інш. Публіцыстыка і эсэістыка стварылі надзейны ідэйны фундамент для развіцця беларускай літаратуры і культуры.

У 30-я гг. на палітычнай арэне Заходняй Беларусі дамінавалі дзве сілы: КПЗБ і БХД. Кожная з іх мела свае друкаваныя органы, дзе пераважна друкаваліся пісьменнікі, якія арыентаваліся на адну з гэтых сіл. З КПЗБ былі звязаны Максім Танк, В. Таўлай, П. Пестрак, А. Дубровіч, П. Граніт і інш. Вакол хадэцкіх выданняў групаваліся А. Станкевіч, В. Гадлеўскі, У. Талочка, С. Грынкевіч. Асобую групу складалі незалежнікі на чале з Я. Найдзюком, якія выдавалі часопіс «Шлях моладзі», а таксама цэнтрысты і незалежныя дэмакраты. Ім належалі выданні «Беларускі зван» («Родны край»), «Летапіс ТБШ» («Беларускі летапіс»).

Цэнтральнай тэмай заходнебеларускай паэзіі была Беларусь, паўнаважаснасць яе дзяржаўнага быцця, пратэст супраць яе падзелу на дзве часткі. У. Жылка ў паэме «Уяўленне» дае ацэнку мяжы надзвычай ёміста і выразна-ацэнчна:

Чужынцы, напасці,
Пакуты падзелам.
Па беламу целу,
Знакам ад нажа
Крывавіць мяжа [2, с. 140].

З вершаў грамадзянскай праблематыкі паўстае вобраз лірычнага героя, натуры мужнай, ахвярнай, апантанай высакароднай мэтай дамагчыся вызвалення Бацькаўшчыны, бунтоўнай, годнай і гордай. Нават у лірычнага суб'екта вершаў Казіміра Сваяка, чалавека глыбока рэлігійнага, няма пакорлівасці, прыняцця ўсяго, што пасылае Бог народу і чалавеку. Паэт пратэстуе супраць незайздроснай долі беларусаў, папракае іх за цярплівасць:

Народзе мілы мой! Цяпер ужо не знаю,
Чым маеш ты каваць цяжкую сабе долю:
Дабром на зло плаціць (што ў сэрцы я хаваю)
Ці ворага душыць у крыві – ў вагні – ў вуголл... [5, с. 24].

Большасць паэтаў даследуемага перыяду былі выхадцамі з вёсак, людзьмі ад сахі і касы, таму ў творчасці вобразы Бацькаўшчыны і вёскі

сталі для іх тоеснымі. Адным з выразных песняроў беларускай вёскі быў Міхась Васілёк. Ужо ў першых вершах Міхась Касцевіч акрэсліў свае паэтычныя мэты, эстэтычнае крэда творцы – быць выразнікам свабодалюбівых, вызваленчых памкненняў шырокіх мас заходнебеларускага сялянства:

Гэй вы, сілы мае, колькі маю ў грудзёх,
Завірухай жыцця гартаваных!
Паслужыце вы мне, каб я вызваліць мог
Братоў родных, на здэкі адданных... [1, с. 126].

Малады паэт выразна ўяўляў сваю місію ў паняволенай краіне. Вось чаму лірычны герой большасці твораў паэта заходнебеларускага перыяду – гэта «важак нацыянальна-вызваленчага руху, прапагандыст беларускай культуры, дэмакрат і гуманіст, чалавек высакародны і сумленны» [1, с. 6].

Варта адзначыць, што многія пісьменнікі Заходняй Беларусі надавалі вялікае значэнне эстэтычным вартасцям сваіх твораў, пошуку новых жанравых форм. Пісьменнікам з выразным індывідуальна-аўтарскім стылем выявіў сябе ўраджэнец Вільні Хведар Ільяшэвіч.

Аптымізм паэта жывіўся клопатам пра Радзіму, верай у светлую будучыню краю. У элегічным па настроі вершы «Сябрам» паэт скардзіцца на сваю адзіноту: *Ніхто рукі не сцісне, не скажа слова пацехі*. Ад душэўнага дыскамфорту лірычнага героя ратуюць думкі пра Беларусь, усведамленне вартасці сваёй грамадзянскай пазіцыі:

Але я ўпарты,
Але я смяюся...
Усё для лепшай долі
Нашай Беларусі [3, с. 220].

Ёсць у творчай спадчыне Хв. Ільяшэвіча заходнебеларускага перыяду вершы, цалкам прысвечаныя Беларусі, вытрыманыя ў шчыра-эmfатычным тоне. Для такіх твораў характэрна шырокае выкарыстанне вобразаў-сімвалаў, рамантычнай стваральнай метафорыкі, як, напрыклад, у вершы «Зацвітай, родны край, зацвітай!»:

З моцнай верай у лепшыя дні
Беларускую даль ускалосім –
Ў электрычным скупаем агні
Твае постаці цёмных вёсак [3, с. 214].

З пазіцый сучаснасці найбольш прадуктыўным і багатым на эстэтычнае выяўленне думак і пачуццяў з’яўляецца іранічны модус мастацкасці заходнебеларускай паэзіі. У часы шматлікіх акупацый, у тым

ліку і ў перыяд Заходняй Беларусі, сродкамі іранічнага смеху беларускі народ сцвярджаў сваю маральную годнасць. Іронія ўносіла ў мастацка-публіцыстычныя творы заходнебеларускіх паэтаў дадатковую аптымістычную сентэнцыю.

Так, разам з палітычнай сатырай у творчасці Міхася Васілька можна знайсці шмат вершаў, напісаных пад уплывам фальклору, у якіх смех носіць разам з сатырычным гучаннем карнавальна-гратэскавы характар, вядучым мастацкім прыёмам якога становіцца іронія.

Такім чынам, нацыянальна-вызваленчыя матывы слоўнага мастацтва заходнебеларускіх аўтараў арганічна карэлююць з тэматыкай, далёкай ад сацыялагізацыі, а публіцыстычны напачатку напал паступова перарастае ў высокамастацкія, напоўненыя эстэтычным гучаннем творы.

Літаратура

1. Васілёк, М. Вершы / М. Васілёк. – Мінск: Маст. літ., 1974. – 176 с.
2. Жылка, У. Выбраныя творы / У. Жылка. – Мінск, 1998. – 358 с.
3. Ільяшэвіч, Хв. Вершы / Хв. Ільяшэвіч // Нёман. – 1932. – № 1. – С. 214–220.
4. Ліс, А.С. Літаратура Заходняй Беларусі / А.С. Ліс // Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя: у 4 т. – Мінск, 1999. – Т. 2. – 903 с.
5. Сваяк, К. Мая ліра / К. Сваяк. – Мінск, 1993. – 111 с.